

Et liturgisk smertensbarn med to anstødssten

Af Georg Klinting

I den nuværende gudstjenesteordning er nadverliturgien som bekendt en integreret del af højmesseliturgen. På det punkt betegner ritualbogen af 1992 et nybrud i forhold til biskoppernes "Vejledning i den danske folkekirkes gudstjenesteordning" af 1949/1955, hvor nadverliturgien var gengivet i et særskilt afsnit, løsrevet fra gudstjenesteliturgen.

Men hvordan fungerer nadverliturgien så? – Ja, sandhedens øjeblik indtræffer jo, når præsten er færdig med at sige indstiftelsesordene. Måske går alle kirkegængerne op til alteret. Måske bliver alle siddende. Men det typiske er vel, at en del af menigheden går op, og en del bliver siddende. Der opstår med andre ord en liturgisk opsplitning af menigheden, som først heles, når nadverhandlingen er forbi. Hvis nadveren skulle være et udtryk for menighedens fællesskab, må vi konstatere, at nadveren sjældent lader fællesskabet komme uforbeholdent til udtryk. Nok er nadveren blevet et integreret led i gudstjenesten, men at gå op til alteret er ikke blevet en selvfølgelig del af den enkelte kirkegængers gudstjenesteadfærd. På den baggrund giver det mening at betegne nadveren som et liturgisk smertensbarn.

Jeg tror, at alle med ansvar for folkekirkenes nadverpraksis – ud over præsterne først og fremmest biskopperne – skal begynde at overveje, om der er noget i folkekirkenes nadverpraksis, som kan byde menigmand imod og som et stykke af vejen kan forklare en almindelig tilbageholdenhed med at gå til alters. Jeg øjner i hvert fald to anstødssten:

Knæleriet

Den ene anstødssten er den praksis, at der skal knæles under modtagelsen af brødet og vinen. Det er ikke indlysende, hvad formålet er med at indtage en så ubekvem og fremmedartet måltidsstilling. Knælestillingen kan ikke være sagligt begrundet i, at nadveren er et måltid – omend et diminutivt af slagsen – men må være begrundet i noget andet. Problemet er her, at den praksis for længst er gået fuldstændig af brug i det civile liv, at det ene menneske knæler for det andet. Selvfølgelig kan vi nok begribe, at altergæsterne knæler for den opstandne Herre og ikke for præstens ringhed – men det overflødig gør dog ikke spørgsmålet, hvad denne antikverede kropsholdning skal gøre godt for ved alteret.

Forestillingen om, at man skal knæle under nadveren, har givetvis rødder i tidligere tiders liturgiske praksis, hvor man brugte at have skriftemål med håndspåleggelse som umiddelbar optakt til nadveren. Altergæsterne knælede under skriftemålet og blev liggende på deres knæ, når skriftemålet gik over i nadveren.

Men nu er nadveren hverken et forlænget skriftemål eller en skriftemåls-erstatning. Den har sit eget indhold. Den handler om, hvad Kristus har gjort for os.

Den handler ikke om, at vi skal møde frem for Kristus som angervigne syndere og stille vores bodfærdighed til skue. Men brugen af knæfald ved altergangen fokuserer på os selv og vores bodfærdighed i stedet for at fokusere på Kristus og hans løfte. Dermed sendes i virkeligheden et forkert signal om, hvad nadveren går ud på.

Jeg så gerne knæfaldene fjernet eller i det mindste taget ud af brug. Ritualbogens forskrift om, at nadvergæsterne knæler ved alterbordet, mener jeg skal streges ud. Det bør være legitimt at have stående nadver omkring et bord uden for alter-skranken, eventuelt i form af kontinuerlig nadver, hvor deltagerne i en række går op og modtager brødet, dyppet i vinen.

Uddelingsordene

Den anden anstødsten er uddelingsordene. Præsten rækker brødet og vinen til hver enkelt altergæst med ordene: "Dette er Jesu Kristi legeme" og "Dette er Jesu Kristi blod". Men hvorfor skal præsten sige disse ord over brødet og vinen og oven i købet gentage dem for hver enkelt altergæst? – Det umiddelbare svar er, at det står der i ritualbogen! Men i liturgikommisionens dage (den lilla prøvealterbog) var det faktisk tilladt på forsøgsbasis at have tavs uddeling. Denne adgang til at have tavs uddeling blev dog lige så stille inddraget i den autoriserede gudstjenesteordning, uden at de daværende biskopper eller deres efterfølgere på noget tidspunkt har forklaret offentligheden, hvorfor det skal være nødvendigt at bruge uddelingsord ved uddelingen.

Det er i sig selv et højst besynderligt fænomen, at præsten siger – eller snarere mumler – den samme formular til den ene altergæst efter den anden. Meningen med at sige ordene til hver enkelt nadvergæst må være, at der sker noget, som ellers ikke ville ske, om ordene ikke blev udtalt. Uddelingsordene er derfor ikke bare en beskrivelse af, hvad brødet og vinen er, men de bevirker successivt en forvandling af nadvelementerne, efterhånden som præsten uddeler brødet og vinen til hver enkelt. Den monotone gentagelse af ordene kan ikke undgå at forlene uddelingen med et præg af magisk hokuspokus.

For mig at se vidner uddelingsordene om en teologisk afsporing langt tilbage i tiden. Jeg mener ikke, at der er noget i nadverens indstiftelse, som kan retfærdiggøre de uddelingsord, vi bruger i folkekirken. Lad mig ganske kort forklare hvorfor:

Da Mesteren indstiftede den hellige nadver, delte han brød ud til apostlene og sagde om brødet, at det var hans legeme, som blev givet for dem. Og om vinen sagde han, at det var den ny pagt ved hans blod. Ordene var helt klart billedligt ment og altså ikke bogstavelig ment. For han var jo stadig legemligt til stede i apostlenes midte, og hans blod var endnu ikke udgydt. Vi kan derfor roligt gå ud fra, at det var brød, apostlene spiste, og ikke Jesu Kristi legeme. Tilsvarende var det vin, de drak, og ikke Jesu Kristi blod. Jesu Kristi ord over brødet og vinen bevirkede ikke nogen forvandling af brødet og vinen. Men de bevirkede, at måltidet blev indstiftet til at være noget særligt. Måltidet blev bærer af et løfte om, at Mesteren også efter sin forestående offerdød ville være til stede i menighedens midte, hver gang den holder måltid til hans ihukommelse.

Det er dette løfte, vi holder nadver på i kirken. Løftet er knyttet til nadvermåltidet som sådant og ikke til nadvermåltidets enkelte elementer. Uddelingsordene flytter imidlertid fokus bort fra måltidet og hen på måltidets elementer. Derved sker der en utydeliggørelse af nadveren forstået som en måltidsbåret pagtshandling.

Tavs uddeling

Jeg foreslår, at man genindfører adgangen til tavs uddeling. En sådan disposition vil ikke tage noget fra nogen. De folk, som har opbyggelse af uddelingsordene og ikke vil undvære dem, kan jo bare sige dem for sig selv. De folk derimod, som tager anstød af uddelingsordene, kan til gengæld blive fri for at blive udsat for en nadverfortolkning, hvis holdbarhed kan anfægtes.

Hvis folkekirkens gudstjenesteliturgi skal ændres, er det nødvendigt at lempe på de restriktioner, der er indeholdt i den nugældende autoriserede liturgi. Om det kræver nedsættelse af en ny liturgikommision, er dog langt fra givet. Jeg tror ikke, at vejen frem er topstyring af liturgien ud i de mindste detaljer. Skal vi have nye autoriserede ritualer, bør de nye ritualtekster måske bare have vejledende status, sådan som vi allerede kender det i ritualerne for begravelse eller bisættelse. Under alle omstændigheder skal der debat til om liturgiske spørgsmål. Ikke bare om nadverliturgien, men også om mange andre ting i liturgien. Måske var det en opgave for biskopperne at få etableret et officielt forum for denne debat?

Trykt 18. marts 2011 i Præsteforeningens Blad